

Les Altres Economies de la ciutat

IDENTIFICANT L'ECOSISTEMA
D'ECONOMIES TRANSFORMADORES
DE BARCELONA

Ajuntament de
Barcelona

Comissionat
d'Economia Cooperativa
Social i Solidària
i Consum

 Barcelona
Activa

Les altres economies de la ciutat.

Identificant l'ecosistema d'economies transformadores de Barcelona.

Data de publicació

Juliol de 2016

Autoria

Ruben Suriñach Padilla

Amb la col·laboració de

Albert Cañigueral, Amanda Ortega, Daniela Osorio,
Elba Mansilla, Federico Demaria, Guernica Facundo,
Joan Segarra, Jordi Garcia, Mariona Vidal, Mertxe Larrañaga,
Nines Alquézar, Rubén Martínez, Sergio Sastre, Toni Lodeiro,
Victoria Pellicer, Yolanda Jubeto i Zaloa Pérez

Correcció i edició

L'Apòstrof SCCL

Opcions

C R I C

www.opcions.org

En general, el debat sobre el model macroeconòmic a les institucions i als mitjans de comunicació, es troba polaritzat entre les visions més favorables al paper de la despesa pública com a motor econòmic i les més favorables a la desregulació i el control del dèficit. Però, més enllà d'aquest imprescindible debat, ens trobem amb realitats d'importància creixent que no quadren fàcilment en aquests marcs. **Existeix tot un fenomen de construcció i innovació socioeconòmica transformadora** que, tot i que, a nivell de quantitat té un pes limitat, és cada vegada més significatiu i creixent. És difícil acotar-lo i mesurar-lo, però estimacions recents assenyalen que l'Economia Social i Solidària, entesa com a paraigües d'aquests fenòmens transformadors, contribueix amb un **7% al PIB de la ciutat de Barcelona** a través de l'activitat de **més de 4.600 iniciatives socioempresarials**.

Qualitativament, sobretot en els àmbits locals, el seu pes específic és encara més gran. I, de fet, cada vegada més, **aquest univers és objecte de polítiques públiques**: un numero creixent de municipis l'han incorporat a les seves àrees i programes de promoció econòmica i desenvolupament local. **L'Ajuntament de Barcelona, és capdavanter en aquest sentit**, tot desenvolupant una línia de treball específica amb rellevància política. La creació d'un Comissionat i d'una nova àrea a Barcelona Activa específics pel foment de les economies transformadores a la ciutat, així com l'impuls d'una Xarxa de Municipis per la Economia Social i Solidària són mostres d'aquesta aposta política.

Personalment, abans d'assumir una responsabilitat a l'administració pública i, en les meves múltiples funcions professionals com a periodista – investigador, coordinador i fundador d'un espai d'acompanyament a l'emprenedoria social i col·lectiva, i especialment, com a assessor d'administracions i organitzacions, vaig detectar la necessitat de **mirar aquests fenòmens des d'una òptica d'interconnexió**. No podem entendre'ls com una suma de processos aïllats, sinó com un **ecosistema d'experimentació** on diferents comunitats o àmbits, en funció dels seus bagatges, cultures, possibilitats, prioritats... experimenten i construeixen noves pràctiques socioeconòmiques de complexitat i diversitat.

És evident, que l'efectivitat en el disseny, l'execució i la comunicació de les polítiques públiques requereix definir-ne i delimitar-ne l'univers o àmbit d'aplicació. Hem d'entendre els seus subsectors i especificitats, i les seves dinàmiques a l'hora d'avançar en aquest repte pioner de coproducció de política pública. I és que, ens trobem davant d'un **univers plural, dinàmic i efervescent, sovint confós i contradictori i, sobretot, sense consciència d'identitat comuna, tot i que sí, amb una voluntat de cert enxarxament**.

L'estudi, facilita el coneixement d'aquest univers, com probablement cap informe previ ha fet. No pretén ser una fotografia estàtica, ni desenvolupar amb mètode científic una mena de taxonomia molt detallada o precisa, si més no, si vol **obrir un camí de coneixement i una mirada contextualitzadora** que pugui ser útil tant per l'Administració Pública, com pel propi àmbit. Per descomptat, com qualsevol fotografia simplifica la realitat. Per tant, mirem-la de lluny més que de prop, i vegem si al final aquesta simplificació ens ajuda a conèixer i comprendre aquest ecosistema.

“Les Altres Economies de la ciutat”, no vol intentar agrupar artificialment allò que no s’agrupa en la realitat, ni molt menys homogeneïtzar quelcom que és heterogeni. Si intenta, però, **entendre i conèixer aquest univers i oferir eines a l’administració pública per a poder interactuar-hi com a facilitador o impulsor de polítiques públiques**. Aquest estudi, ens permet com administració, poder dibuixar amb més efectivitat quin paper volem i podem jugar en la contribució, impuls i foment d’aquest univers transformador.

No vull acabar aquest pròleg sense agrair i felicitar al CRIC-Cooperativa Opcions, i concretament al Ruben Suriñach, com autor de l’informe, per la feina desenvolupada que sense dubte ens serà de molta utilitat i genera una valuosa eina en el procés de la conceptualització i el desenvolupament d’aquest àmbit pioner de política pública.

Álvaro Porro González

Director executiu d’Altres Economies i Proximitat
Barcelona Activa

Índex

01. INTRODUCCIÓ	6
02. LES ALTRES ECONOMIES DE LA CIUTAT	7
03. ANÀLISI DE MOVIMENTS I FENÒMENS	9
03.1. Moviments	9
03.1.1. Decreixement	9
03.1.2. Economia Col·laborativa	10
03.1.3. Economia del Bé Comú	12
03.1.4. Moviment dels Comuns (o Procomuns)	13
03.1.5. Economies Feministes	14
03.1.6. Economia Social	15
03.1.7. Economia Social i Solidària	16
03.2. Fenòmens	17
03.2.1. Economies Comunitàries	17
03.2.2. Consum Responsable	18
03.2.3. Economia Circular	19
03.2.4. Economia de les Cures	20
03.2.5. Emprenedoria Social	21
03.2.6. Innovació Social	22
03.2.7. Responsabilitat Social Corporativa	23
04. ANÀLISI D'ABAST, RELACIONS I PROPOSTES DE TREBALL CONJUNT	24
04.1. Reflexions transversals	24
04.2. Anàlisis comparativa	26
04.3. Propostes de treball conjunt	29
04.4. Experiències i casos d'estudi	30
05. CONCLUSIONS	31
ANNEX: Matriu de relacions entre Moviments i Fenòmens	35

01. Introducció

Aquest estudi parteix de la constatació que han canviat acceleradament els contorns que delimiten el que és normal i acceptable i del que no ho és. En el camp de la política hem vist emergir el que alguns han anomenat la nova política, de la qual es desprenen uns trets més o menys comuns, o com a mínim identificables. En canvi, en el camp de l'economia, el dibuix no és tan nítid, no és tan clar. Existeixen i van apareixent moltes propostes que s'alimenten, en certa manera, d'aquest esperit trencador amb el règim dominant, però no se'n desprèn un dibuix mitjanament delimitat. Hi ha una realitat vibrant, una gran quantitat de gent organitzant-se i experimentant *Altres Economies*; el principal exemple en són, precisament, la diversitat de corrents de pensament que trobem: economia social (i solidària), economia col·laborativa, economies feministes, decreixement, economia del bé comú, etc.

Com dèiem, però, els contorns que defineixen i delimiten aquestes altres economies no són clars. Avançar en la delimitació d'aquest dibuix és una passa necessària de cara a donar més potència de transformació a aquestes propostes d'organització socioeconòmica. Aquest estudi s'emmarca, doncs, en aquest objectiu general.

02. Les Altres Economies de la ciutat

Els objectius més específics de l'estudi són:

- **Generar un marc o una definició comuna on englobar la diversitat d'això que diem economies transformadores, atenent a les especificitats de cada una.**
- **Aclarir les definicions, els trets característics, el recorregut històric i la presència social dels diferents moviments i fenòmens de l'economia transformadora.**
- **Sistematitzar les relacions existents entre els diferents moviments i fenòmens i explorar i suggerir àmbits de confluència i de reforç mutu.**
- **Extreure i recomanar possibles mesures a implementar des de l'administració pública local.**

L'objecte de l'estudi és el que hem anomenat **moviments i fenòmens d'economia transformadora**, enteses com totes aquelles propostes de reorganització socioeconòmica que introdueixen punts de crítica sobre el marc econòmic dominant i formulen propostes de canvi socioeconòmic (tant en l'àmbit teòric com amb accions pràctiques) que, en diferents graus i mesures, intenten transformar aquest marc o, almenys, prevenir o pal·liar els efectes negatius que aquest genera.

El que els dóna el caràcter de moviments o fenòmens és, per un costat, que tinguin un **marc conceptual propi** que defineixi una certa identitat sociopolítica del moviment o fenomen i, per l'altra, que hi hagi un **conjunt de pràctiques socioeconòmiques** que s'identifiquin o puguin ser identificades en aquest marc conceptual propi.

La diferenciació entre moviment i fenomen rau en el grau de definició de la identitat sociopolítica de cadascú. Un **moviment** es caracteritza per tenir una certa base social organitzada sobre la base d'un projecte sociopolític comú i amb una clara intencionalitat d'incidència en l'esfera pública. D'altra banda, un **fenomen** no té necessàriament una base social organitzada sobre la base d'un projecte comú, i sovint és interpretat des de posicions polítiques diferents.

A la taula (veure annex pàg. 35) mostrem els moviments i fenòmens que hem analitzat:

Moviments	Fenòmens
1. Decreixement	1. Consum Responsable
2. Economia Col·laborativa	2. Economia Circular
3. Economia del Bé Comú	3. Economies Comunitàries
4. Economia dels Comuns	4. Economia de les Cures
5. Economies Feministes	5. Emprenedoria Social
6. Economia Social	6. Innovació Social
7. Economia Social i Solidària	7. Responsabilitat Social Corporativa

Per a cada un d'ells hem elaborat una fitxa partint d'aquests blocs d'informació:

- a. Idees clau de la proposta
- b. Recorregut i referències històriques
- c. Presència social actual
- d. Potencials i limitacions
- e. Organitzacions i fonts d'informació

03. Anàlisi de moviments i fenòmens

03.1. MOVIMENTS

03.1.1. Decreixement

El moviment pel decreixement planteja una crítica al model de desenvolupament occidental des de cinc grans vessants:

1. La impossibilitat de créixer econòmicament de manera infinita en un planeta finit.
2. El creixement econòmic no ha augmentat el benestar de les persones ni ha acabat amb la pobresa i les desigualtats.
3. La necessitat de descolonitzar l'imaginari de la cultura del consumisme i l'utilitarisme.
4. L'imperatiu d'un repartiment equitatiu de l'ús dels recursos a escala global.
5. La necessitat de fer tot l'anterior des de la participació i la revitalització democràtica per evitar *ecoautoritarismes*.

Aquests eixos estableixen uns marcs de pensament i d'acció des dels quals posar en pràctica una societat que no es basi en el creixement econòmic per prosperar. Així doncs, parteix d'un marc teòric en el qual situar o emmarcar pràctiques ja existents, o on imaginar-ne de noves.

Per saber-ne més

Organitzacions

- Recerca i decreixement: www.degrowth.org
  - Decrece Madrid: <http://wp.sindominio.net/decrecimientomadrid/>
  - Decrecimiento (banc de recursos): www.decrecimiento.info
  - Desazkundera: <http://web2.desazkundera.org>
  - Red de Decrecimiento Sevilla: www.sevilladecrece.net
-

Publicacions

- D'ALISA et al. *Decreixement. Vocabulari per a una nova era*. Barcelona: Icaria editorial, 2015.
- *Decrecimiento Sostenible*. Revista Ecología Política, n. 35. Barcelona: Icaria editorial, 2008.

03.1.2. L'Economia Col·laborativa

L'Economia Col·laborativa (EC) està a mig camí entre un fenomen socioeconòmic i un moviment, ja que l'espectre de pràctiques i agents que la conformen no parteix d'un mateix projecte polític, ni es troba als mateixos espais de representació i articulació. De tota manera, donada la presència social que té, no considerar-la un moviment seria possiblement erroni. Sobretot tenint en compte que sí que hi ha uns elements unificadors, de caràcter transformador, de l'ampli univers de l'EC que generen una mínima identitat comuna. Són aquests:

- **La base de l'EC té a veure amb les possibilitats que les noves plataformes tecnològiques permeten a l'hora de generar relacions econòmiques entre iguals (peer to peer), generant noves lògiques de consum, treball, govern, etc.**
- **L'EC es basa en compartir els recursos (de tot tipus) en comptes de posseir-los, per fer-ne un ús més eficient.**
- **Les noves tecnologies de la informació i la comunicació són el principal mitjà des del qual s'accedeix a béns i serveis de l'EC.**

Per tant, estem parlant, sobretot, de plataformes tecnològiques (aplicacions per mòbils, pàgines web, programari) que permeten accedir a recursos, generar béns i serveis i, fins i tot, noves formes de govern, des de lògiques de col·laboració i substituint la lògica de la propietat privada per la de l'ús de recursos compartits. El moviment de l'EC és eminentment pràctic i, a partir de l'observació de les experiències, es van desenvolupant conceptes i perfilant marcs teòrics.

Les diferents interpretacions de l'EC es mouen al voltant de dos grans pols. Per explicar-ho de manera simplificada, per un costat tenim el bloc representat per Sharing España, fortament vinculat a un relat neoliberal que argumenta que l'EC augmenta la competitivitat i fa més eficients els mercats¹ (se n'ha dit *capitalisme de plataforma*). El segon, més vinculat a Ouishare i el moviment del procomú (associat als comuns digitals), que adjectiva l'EC amb idees com la construcció de procomú, la cooperativització de les plataformes tecnològiques o start-ups d'EC responsable².

---

¹ La participació en espais com el *Free Market Road Show* són una mostra de la visió de Sharing España: <http://fmrs-sevilla.org>

² En aquest article, Boyd Cohen i Pablo Muñoz fan una aproximació interessant a les diferències entre els dos pols: <http://www.shareable.net/blog/whats-a-%E2%80%9Cresponsible-sharing-economy-startup%E2%80%9D>

Per saber-ne més

Organitzacions

- Ouishare: <http://ouishare.net/en>
  - Sharing España: <http://www.sharingespana.es>
  - Consumo Colaborativo: <http://www.consumocolaborativo.com>
  - Ouishare Fest de Barcelona: <http://bcn.ouisharefest.com>
-

Publicacions

- BOTSMAN, R.; ROGERS, R. (2010) *What's Mine Is Yours: The Rise of Collaborative Consumption*, Simon & Schuster. ISBN 978-0-0619-6354-4, 2010.
  - CAÑIGUERAL, A. *Vivir mejor con menos*. Barcelona: Penguin Random House, 2014.
-

Sobre el debat entre els diferents models d'economia col·laborativa

---

- Shareable: <http://www.shareable.net/blog/whats-a-%E2%80%9Cresponsible-sharing-economy-startup%E2%80%9D>
- Fundació P2P: <http://www.guerrillatranslation.es/2013/06/06/cuatro-escenarios-futuros-para-la-economia-colaborativa>
- Organización de Consumidores y Usuarios: <http://www.ocu.org/organizacion/que-hacemos/nuestras-acciones/2016/informe-ocu-economia-colaborativa>
- Revista Opcions: <http://opcions.org/revista/48-consum-col-laboratiu>

03.1.3. Economia del Bé Comú

L'Economia del Bé Comú (EBC) és una proposta de model socioeconòmic que pretén reorientar el model econòmic actual bastat en la maximització del benefici individual, per enfocar-lo cap a la maximització del bé comú. Per fer-ho es basa en dos grans pilars:

- **El reconeixement legal en gran part dels marcs constitucionals occidentals que l'economia ha d'estar al servei del bé comú.**
- **El balanç del bé comú (BBC) com a eina per mesurar la contribució al bé comú de les organitzacions que componen el sistema econòmic. Aquest balanç estableix una puntuació (d'1 a 1.000). La puntuació s'obté mitjançant la Matriu del bé comú, en la qual es creuen els cinc valors fonamentals en què es basa el moviment: dignitat humana; solidaritat; sostenibilitat ecològica; justícia social i participació democràtica i transparència. I la seva afectació amb cadascun dels grups de contacte: proveïdors, finançadors, empleats, clients i àmbit social.**

És un moviment que parteix en gran mesura d'un model d'organització socioeconòmic teòric, però que incorpora eines molt pràctiques perquè se les apliquin les empreses, administracions públiques, centres d'ensenyament, etc.

Per saber-ne més

Organitzacions

- Pàgina internacional de l'EBC: <https://www.ecogood.org>
  - Associació Catalana pel Foment de l'EBC: <http://ebccatalunya.cat>
  - Associació Federal Espanyola de Foment de l'EBC: <http://economia-del-bien-comun.org/es>
-

Publicacions

- FELBER, Christian. *La Economía del Bien Común*. Deusto S.A. Ediciones, 2015.
- *Christian Felber: L'economia del bé comú*. Programa Singulares, TV3, emissió del 24 d'agost del 2012. <http://www.ccma.cat/tv3/alcarta/programa/titol-video/video/4039250>

03.1.4. Moviment dels Comuns (o procomuns)

El Moviment dels Comuns situa la seva proposta de canvi de model socioeconòmic en contraposició a la dualitat estat-mercat com a únics espais visibles i legitimats per a la producció, gestió i assignació de recursos del sistema econòmic. Les idees clau serien aquestes:

- **Els Comuns no fan referència només a una forma de gestionar els recursos comunals (visió històrica), sinó que s'entén també com a processos i pràctiques socials; és a dir, parlariem de béns comuns, però també de formes de gestió basades en els Comuns.**
- **Els Comuns com a pràctiques socials es basen en tres grans pilars interdependents: la comunitat que produeix o gestiona el recurs; el recurs produït o gestionat, i les regles de govern del recurs establertes per la comunitat i en relació amb les especificitats del recurs. Amb tot, la titularitat del recurs o pràctica no és ni pública ni privada, és de la comunitat associada a aquesta.**

En aquest cas, les pràctiques han anat històricament per davant de la teoria, ja que de sistemes basats en la gestió comunitària se'n coneixen des d'abans de la Revolució Industrial. És a partir dels anys 60 quan s'intensifica el debat teòric en relació amb els Comuns i avui té una forta implementació en l'àmbit de la recerca i l'anàlisi.

L'economia dels Comuns fa una lectura de l'economia col·laborativa en clau transformadora i clarament diferenciada del relat neoliberal. Està representat per espais com Ouishare i P2P Value, que adjectiva l'EC amb idees com la construcció de procomú o la cooperativització de les plataformes tecnològiques.

Per saber-ne més

Organitzacions

- Commons Strategies Group: <http://commonsstrategies.org>
- IGOP i IGOPnet: <http://igop.uab.cat/> i <http://igopnet.cc>
- Fundación de los Comunes: <http://www.fundaciondeloscomunes.net>
- P2P Value: <http://p2pvalue.eu>
- Fundació P2P i Commons Transition: <http://p2pfoundation.net> i <http://commonstransition.org>

Publicacions

- *El procomún y los bienes comunes*. Economistas Sin Fronteras, dossier 16. <http://ecosfron.org/portfolio/el-procomun-y-los-bienes-comunes>
- *Comuns Urbans a Barcelona*. Observatori Metropolità de Barcelona. http://bcncomuns.net/wp-content/uploads/2014/06/Conclusions_OMB_CAT.pdf
- El Wiki de la Fundació P2P. http://p2pfoundation.net/Main_Page
- BOLLIER, D.; HELFRICH, S. *The Wealth of the Commons*. Levellers Press, 2015. <http://wealthofthecommons.org>
- *La Carta de los Comunes*. <http://www.traficantes.net/libros/la-carta-de-los-comunes>

03.1.5. Economies Feministes

L'Economia Feminista (EF) parteix d'una revisió crítica dels supòsits de l'economia convencional. En concret, es rebutja la idea que l'economia és només allò que està dins del mercat i l'economia monetària, perquè així es deixa de banda tots els processos socials i naturals que es troben darrere de qualsevol procés econòmic. Aquesta crítica es basa en dues grans idees³:

- **Desplaçar els mercats i l'economia monetària com a eix analític i d'intervenció política principal, i fer visibles tots aquells treballs i feines històricament invisibilitzades, associades a les dones i la feminitat, i que són la base del sosteniment de la vida (principalment, treballs domèstics i de cures).**
- **Situar el gènere com a variable clau que travessa tot el sistema econòmic, i no com una dimensió addicional a tenir en compte. Això implica fer visible que les relacions de gènere porten implícites unes relacions de poder i unes desigualtats i que són un eix estructural del capitalisme.**

Per tant, és un moviment obertament anti-capitalista, ja que proposa desplaçar els mercats i el capital com a centre de l'organització socioeconòmica i situar-hi la vida i tots els processos que la fan possible de manera sostinguda. És un moviment que parteix d'unes elaboracions teòriques i, des del marc conceptual construït, es detecten pràctiques que responen a aquests postulats.

Per saber-ne més

Organitzacions

- Fira d'Economia Feminista: <https://firaeconomiafeminista.wordpress.com>
- Ca la Dona: <http://www.caladona.org>

Publicacions

- CARRASCO, Cristina. *La economía feminista: ruptura teórica y propuesta política. A Con voz propia: la economía feminista como apuesta teórica y política*. Madrid: La oveja roja, p. 25-47, 2014.
- PÉREZ OROZCO, Amaia. *Subversión feminista de la economía: aportes para un debate sobre el conflicto capital-vida*. Madrid: Traficantes de Sueños. Mapas, 2014.
- MANSILLA, E.; GREZNER, J. G.; ALBERICH, S. *Femení plural: les dones i l'economia cooperativa*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 2014. <https://femeniplural.wordpress.com>

---

³ Partint del treball fet per les dues principals referents a l'Estat: Cristina Carrasco i Amaia Pérez Orozco.

03.1.6. Economia Social

L'Economia Social és un moviment compost per un conjunt d'organitzacions circumscrites a un grup de formes jurídiques, en concret:

- **Les cooperatives de tot tipus.**
- **Les associacions, fundacions i cooperatives d'iniciativa social com a formes jurídiques sense ànim de lucre (allò que es coneix com tercer sector).**
- **Les mutualitats de previsió social.**

Aquestes formes jurídiques garanteixen que el lucre és limitat (en el cas de les cooperatives) o que directament no existeix (el cas del tercer sector i les mutualitats). Generalment, les primeres es caracteritzen per la gestió democràtica interna, i les segones per l'impacte social positiu de la seva activitat (p. e. atenció a col·lectius desafavorits). Existeix una hibridació entre els dos blocs que fa de baula: les cooperatives d'iniciativa social, que fusionen el sistema de gestió cooperatiu amb l'objectiu social de l'activitat.

És un moviment en el qual les pràctiques van per davant de la teoria i, per tant, és el caràcter i el funcionament de les pràctiques el que ha anat generant un cos de coneixement. Té una alta penetració dins de l'entramat institucional (legislació que la regula i defineix, representació en diferents instàncies de govern públic, etc.).

Per saber-ne més

Organitzacions

- La Confederació de Cooperatives de Catalunya: <http://www.cooperativescatalunya.coop>
  - La Taula d'Entitats del Tercer Sector Social: <http://www.tercersector.cat>
  - La Confederació d'Associacions Empresariales del Tercer Sector: <http://www.laconfederacio.org>
  - Confederación Empresarial Española de la Economía Social: <http://www.cepes.es>
  - Social Economy Europe: <http://www.socialeconomy.eu.org>
-

Publicacions

- *La Economía Social en la Unión Europea*. Comitè Econòmic i Social Europeu. <http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/qe-30-12-790-es-c.pdf>
- PÉREZ DE MENDIGUREN et al. *Economía social, empresa social y economía solidaria: diferentes conceptos para un mismo debate*. Bilbao: Papeles de Economía Solidaria, REAS Euskadi, 2009. http://www.economiasolidaria.org/files/papeles_ES_1_ReasEuskadi.pdf
- *El llibre blanc de l'economia social a Catalunya*. Departament de Treball, Generalitat de Catalunya, 2001. <http://xarxanet.org/biblioteca/llibre-blanc-de-l-economia-social-catalunya>

03.1.7. Economia Social i Solidària

L'Economia Social i Solidària és un moviment conformat per un conjunt de pràctiques econòmiques definides per les característiques següents:

- **Que estiguin orientades a satisfer les necessitats dels seus membres i/o de la societat, prioritzant sempre aquest objectiu per sobre del lucre, que ha de ser limitat o inexistent.**
- **Que siguin experiències basades en la gestió democràtica, entesa des de la participació de les persones involucrades en els projectes.**
- **Que desenvolupin la seva activitat des del compromís ambiental i social i, per tant, minimitzin els impactes negatius i amb voluntat de canvi social.**

Aquesta definició no està acotada a determinades formes jurídiques, sinó que inclou qualsevol experiència de satisfacció de necessitats basada en aquests principis, des d'empreses formalitzades fins a pràctiques de l'administració pública i passant per economies informals o les pràctiques individuals de consum o estalvi responsables. És un moviment en el qual les pràctiques van per davant de la teoria, i, per tant, és el caràcter i el funcionament de les pràctiques allò que ha anat generant un cos de coneixement.

Per saber-ne més

Organitzacions

- Xarxa d'Economia Solidària: www.xes.cat
  - Red de Economía Alternativa y Solidaria: www.economiasolidaria.org
  - RIPESS - EU: www.ripess.eu
  - RIPESS Internacional: www.ripess.org
-

Publicacions

- FERNÁNDEZ, A.; MIRÓ, I. *L'economia social i solidària a Barcelona*. Barcelona: La Ciutat Invisible, SCCL, Comissionat d'Economia Cooperativa, Social i Solidària, Ajuntament de Barcelona, gener de 2016. http://www.slideshare.net/Barcelona_cat/informe-leconomia-social-i-solidria-a-barcelona
- *L'Estat del Mercat Social català 2014*. Barcelona: Xarxa d'Economia Solidària, octubre de 2015.
- PÉREZ DE MENDIGUREN et al. *Economía social, empresa social y economía solidaria: diferentes conceptos para un mismo debate*. Bilbao: Papeles de Economía Solidaria, REAS Euskadi, 2009.
- LAVILLE, J. L.; GARCIA, J. *Crisis capitalista y economía solidaria*. Barcelona: Icaria editorial, 2009.

---

³ Partint del treball fet per les dues principals referents a l'Estat: Cristina Carrasco i Amaia Pérez Orozco.

03.2. FENÒMENS

03.2.1. Economies Comunitàries

Les Economies Comunitàries són el conjunt de pràctiques econòmiques que s'identifiquen per:

- **Ser formes col·lectives de resolució de necessitats; es basen en la feina conjunta d'un grup de persones.**
- **La importància del treball remunerat en el funcionament intern és mínim o inexistent en comparació amb el treball voluntari; per tant, sense el treball voluntari no podrien funcionar.**
- **Pel que fa al servei que donen, allò que permet accedir als seus usuaris a aquest servei no és només el poder adquisitiu o els diners, sinó també la pertinença i l'acceptació del grup o comunitat; per això, són economies comunitàries, perquè és la pertinença a la comunitat el que condiciona i regula l'accés als serveis comuns.**
- **En el seu funcionament, busquen reduir els impactes socials i ambientals negatius.**

A la pràctica, estem parlant de grups de consum agroecològic, horts comunitaris, espais de gestió comunitària, xarxes i mercats d'intercanvi, monedes comunitàries, bancs del temps, experiències d'habitatge col·lectiu, grups de criança compartida, etc.

Per saber-ne més

Organitzacions

- Centre de Recerca i Informació en Consum (revista Opcions): www.opcions.org
- Garúa Sociedad Cooperativa: <http://www.garuacoop.es>

Publicacions

- *Economies col·laboratives. Centre de Recerca i Informació en Consum. Revista Opcions, núm. 44, tardor de 2013.* <http://opcions.org/revista/44-economies-col-laboratives>
- SURIÑACH-PADILLA, R. *Innovaciones comunitarias en sostenibilidad. ¿Cómo lidera la sociedad civil?. A Cambio Global España 2020/50. Consumo y estilos de vida.* Centro Complutense de Estudios e Información Medioambiental (CCEIM), Centre de Recerca i Informació en Consum, 2012. <http://opcions.org/sites/default/files/pdf/InformeCambioGlobalConsumo.pdf>
- FERNÁNDEZ CASADEVANTE, J. L. *Experimentar otras economías. Un panorama de las prácticas alternativas de consumo.* Revista Papelel, FUHEM. Vol. 121, pàg. 169-182, 2013. http://www.fuhem.es/media/cdv/file/biblioteca/revista_papeles/121/Experimentar_otras_economias_J_L_Fernandez_Casadevante.pdf
- Catàleg en línia d'economies comunitàries i col·laboratives: <http://opcions.org/blog/catalog-inspirador-deconomies-comunitarias-i-col-laboratives>

03.2.2. Consum Responsable

El Consum Responsable és un fenomen que apel·la a les persones, i a la societat en general, a adoptar hàbits de consum i estils de vida que ajudin tant a millorar la salut i la qualitat de vida de les persones, com a generar canvis en el model socioeconòmic per avançar cap a formes de vida més sostenibles i justes. L'objectiu és socialitzar, des del consum, valors i pràctiques que ajudin de repensar i transformar l'economia i la societat. A grans trets, el consum responsable està definit per:

- **Qüestionar-se les pròpies necessitats i la manera en què se satisfan, prescindint dels consums superflus i tendint a la reducció dels ritmes de consum.**
- **Prioritzar el valor d'ús dels objectes, compartint o llogant quan es pot en lloc de comprar-los; per tant, optar per la reutilització i la segona mà.**
- **Quan s'ha de recórrer a la compra nova de productes i serveis, prioritzar aquells que se subministren sota criteris de sostenibilitat ambiental i justícia social (generalment identificable a partir de certificacions com la producció ecològica o el comerç just).**

Com a fenomen, té molt més recorregut des de la pràctica que no pas des del desenvolupament teòric. Hi ha algunes pràctiques concretes que són les que s'identifiquen més sovint amb el consum responsable: consum de productes alimentaris ecològics i/o de comerç just, pràctiques d'estalvi i eficiència energètica a casa, reciclatge de residus.

Per saber-ne més

Organitzacions

- Centre de Recerca i Informació en Consum (revista Opcions): www.ocpions.org
- Setem Catalunya: <http://www.setem.org/site/cat/catalunya>
- Carro de Combate: <http://www.carrodecombate.com>
- Consume Hasta Morir: <http://www.lettra.org/spip>

Publicacions

- Les preguntes freqüents del consum conscient i transformador: <http://opcions.org/faq-cct>
- *I això del consum transformador? Donant voltes a la proposta.* Revista Opcions, núm. 22, secció Mirades, 2007. <http://opcions.org/sites/default/files/pdf/22mirades.pdf>
- JACKSON, T. *Motivating Sustainable Consumption: a review of evidence on consumer behaviour and behavioural change.* Sustainable Development Reserach Network. Surrey, gener de 2005.

03.2.3. Economia Circular

L'Economia Circular és un concepte que ha aparegut recentment a l'agenda pública de grans institucions, com la Unió Europea o les Nacions Unides. És una proposta emmarcada dins de la narrativa del desenvolupament sostenible molt centrada a canviar els sistemes de producció i provisió de béns i serveis. Posa especial èmfasi en:

- **El canvi de la concepció del sistema econòmic com un sistema lineal basat en cicles d'extracció, fabricació, utilització i eliminació, per una concepció circular en què els residus es converteixen en recursos i es tanquen els cicles de vida dels productes.**
- **L'eficiència en l'ús dels recursos, des de l'extracció fins al disseny dels productes perquè puguin ser reintroduïts al màxim dins del sistema. Està fortament influenciat pel món de l'ecodisseny i l'ecologia industrial.**
- **El potencial econòmic i de generació d'ocupació que té aquesta nova concepció de l'economia com a factor de competitivitat i per afavorir la reindustrialització a països en crisi industrial com l'Estat espanyol.**

És un fenomen impulsat des de l'administració pública per revitalitzar l'èmfasi ambiental en els models de desenvolupament occidentals, successor d'idees com l'ecoeficiència o el mateix desenvolupament sostenible. Ara mateix és, sobretot, un enfocament teòric per intentar incidir sobre les pràctiques empresarials.

Per saber-ne més

Organitzacions

- Ellen MacArthur Foundation: <http://www.ellenmacarthurfoundation.org>
  - Fundación para la Economía Circular: <http://economiecircular.org>
  - Open Source Circular Economy Days: <https://oscedays.org>
-

Publicacions

- Ellen MacArthur Foundation: repàs de què vol dir economia circular. <http://www.ellenmacarthurfoundation.org/circular-economy/overview/concept>
- Fundación para la Economía Circular: definicions bàsiques sobre el concepte. <http://economiecircular.org>

03.2.4. Economia de les Cures

L'Economia de les Cures és un terme encunyat des de l'Economia Feminista que fa referència a totes les activitats i pràctiques fetes des de l'àmbit domèstic que tenen com a finalitat la cura de les persones al llarg del cicle vital. Més concretament, fa referència a les atencions afectives i emocionals; la cura directa d'altres persones (amb especial importància de les relacions de dependència física, com la cura a la gent gran o a la infància); la provisió de les precondicions en què es realitzen les tasques de cura (neteja de la casa, compra i preparació d'aliments) i la gestió de les cures (coordinació d'horaris, desplaçaments a centres educatius o altres institucions, supervisió dels treballs domèstics remunerats, entre d'altres).

Cal remarcar que les tasques de cura permeten atendre les necessitats de les persones dependents (per qüestions d'edat o per condicions i/o capacitats), però també les de persones que podrien autoproveir-se aquestes cures. Per dir-ho de manera senzilla: generalment han estat les dones les qui han assumit aquestes tasques, mentre que els homes, malgrat que les podien fer, se centraven en el treball productiu remunerat al mercat laboral, i així es configurava la històrica divisió sexual del treball.

Des de l'economia feminista es considera que, essent les tasques de cura la base fonamental per a la reproducció de la vida i la garantia del benestar, els objectius econòmics i socials haurien d'enfocar-se, en primera instància, en aquestes, i relegar el treball mercantil productiu a un segon terme.

Per saber-ne més

Organitzacions

- Fira d'Economia Feminista: <https://firaeconomiafeminista.wordpress.com>
  - Ca la Dona: <http://www.caladona.org>
-

Publicacions

- CARRASCO, Cristina. *El cuidado como eje vertebrador de la nueva economía*. A Cuadernos de Relaciones Laborales, vol. 31, núm. 1, pàg. 39-56, 2013.
<https://revistas.ucm.es/index.php/CRLA/article/viewFile/41627/39688>
- AMOROSO, M. I., et al. *Malabaristas de la vida. Mujeres, tiempos y trabajos*. Barcelona: Icaria editorial, 2003.
<http://www.caladona.org/wp-content/pujats/2009/12/2003-malabaristas-de-la-vida-DONES-I-TREBALLS.pdf>
- RODRÍGUEZ ENRÍQUEZ, Corina. *Economía feminista y economía del cuidado. Aportes conceptuales para el estudio de la desigualdad*. A Nueva Sociedad, vol. 256, 2015. ISSN: 0251-3552.
http://nuso.org/media/articles/downloads/4102_1.pdf

03.2.5. Emprenedoria Social

Juntament amb la Innovació Social, l'Emprenedoria Social seria l'altre fenomen més subjecte a ambigüitat quant a possibles interpretacions i lectures. De tota manera, sí que podríem agafar-nos a unes idees clau comunes a les diferents escoles de pensament, serien:

- **Com a punt de partida, l'assumpció que hi ha una sèrie de problemàtiques socioambientals no resoltes, o solucions que no les aborden eficaçment, i l'emprenedoria social apareix per donar respostes innovadores a aquestes problemàtiques.**
- **Aquesta emprenedoria parteix de gent amb iniciativa, que es mou per motivacions socials i no pas per afany de lucre.**

Com passa amb altres fenòmens i moviments, l'emprenedoria social parteix d'una conceptualització teòrica des de la qual es llegeixen una sèrie d'experiències pràctiques de caràcter socioeconòmic. S'han identificat fins a quatre corrents d'emprenedoria social: la d'innovació social, la d'empresa social, la corrent europea i la corrent llatinoamericana.

Per saber-ne més

Organitzacions

- Portal @EmprenSocial de la Generalitat de Catalunya: <http://www.emprenedoriasocial.cat>
- Ashoka Espanya, corrent d'innovació social: <http://spain.ashoka.org>
- Upsocial, corrent d'empresa social: <http://upsocial.org> i Ship2b, ship2b.org
- Fundació Pere Tarres, corrent europeu: <http://www.peretarres.org> i Taula del Tercer Sector, <http://www.tercersector.cat>
- Estàrter de IGOP-UAB, corrent llatinoamericà: <http://estarter.cat>

Publicacions

- Anàlisi dels quatre corrents d'emprenedoria social:
PARENTE, C., et al. *Perspectives of Social Entrepreneurship in Portugal: Comparison and Contrast with international Theoretical Approaches*. A *International Review of Social Research*, vol. 2, Issue 2, pàg. 113-134, 2012. https://www.researchgate.net/publication/276431581_Perspectives_of_Social_Entrepreneurship_in_Portugal_Comparison_and_Contrast_with_International_Theoretical_Approaches
- Llibre de referència del corrent d'innovació social:
BORNSTEIN, David. *How to change the World*. Nova York: Oxford University Press, 2007.
- Publicació representativa de la visió d'empresa social: http://www.iese.edu/es/files/Cuaderno%2013_tcm5-75666.pdf
- Article representatiu del corrent europeu: http://www.peretarres.org/wps/wcm/connect/peretarres_ca/peretarres/extres/butlleti_accio_social/butlletins_comercial_as_articles_2013/but20_emprenedoria_social
- Article representatiu del corrent llatinoamericà: http://nexe.coop/nexe/index.php?option=com_content&view=article&id=56%3AAl'emprenedoria-social-millor-cooperativa&catid=48%3Acontextos&lang=ca

03.2.6. Innovació Social

Aquest és, segurament, el terme subjecte a més ambigüitat i a possibles interpretacions, ja que pot abastar un gran nombre de pràctiques i experiències diferents. Per agafar un punt de partida, es pot prendre la definició adoptada per la Comissió Europea sobre la base del llibre “The Open Book of Social Innovation”⁴, que entén la innovació social com.

Noves idees, productes, serveis o models que satisfan necessitats socials (amb més eficàcia que les alternatives) i que, al mateix temps, creen noves relacions socials o col·laboracions.

Des d'aquesta perspectiva, hi incloem una gran diversitat de pràctiques:

(...) els plans de prevenció de la cardiopatia coronària que es dirigeixen a tota la comunitat, en lloc de fer-ho només per a les persones ‘en risc’; les xarxes socials de veïns que ajuden persones grans que viuen soles; els ecomapes urbans que ofereixen a les comunitats locals informació sobre el seu progrés en la consecució dels objectius de reducció d'emissions, o els bancs ètics que proporcionen productes financers amb la finalitat de maximitzar la rendibilitat social i ambiental de les inversions⁵.

Les diferents formes d'entendre-la les podríem agrupar en dos grans blocs. El primer és l'enfocament econòmic o de gestió: sota aquesta perspectiva, la innovació social és un procés impulsat pels emprenedors socials, que són els encarregats d'introduir nous models, productes o serveis per satisfer necessitats socials (desateses o ateses de manera poc eficaç). El segon és l'enfocament socioecològic: aquest enfocament entén la innovació social com “un procés complex en què s'introdueixen nous productes, processos o programes que canvien profundament les rutines bàsiques, els recursos i els fluxos d'autoritat o les creences del sistema social”⁶.

Per saber-ne més

Organitzacions

- NESTA, de la visió econòmica i de gestió: <http://www.nesta.org.uk>
- Institut d'Innovació Social d'ESADE: <http://innovacionsocial.esadeblogs.com>
- Institut de Govern i Polítiques Públiques (IGOP), de la visió socioecològica: <http://igop.uab.cat/barris-crisi>

Publicacions

- De la visió econòmica i de gestió:
NESTA. *The Open Book of Social Innovation*. The Young Foundation, març de 2010.
https://www.nesta.org.uk/sites/default/files/the_open_book_of_social_innovation.pdf
- GOODMAN, J.; MURILLO, D. *Antenna para la Innovación Social. Las diez innovaciones sociales más destacadas e inspiradoras*. ESADE - Instituto de Innovación Social, 2011.
http://itemsweb.esade.es/wi/research/iis/publicacions/2011_Antena-cast.pdf
- De la visió socioecològica:
MARTÍNEZ, R.; SUBIRATS, J. *Innovación social: ¿Más mercado o más sociedad?* Barcelona, 2015.
http://igop.uab.cat/wp-content/uploads/2016/03/ISOP_Informe-final_web.pdf

---

⁴ Nesta: https://www.nesta.org.uk/sites/default/files/the_open_book_of_social_innovation.pdf

⁵ MARTÍNEZ, R.; SUBIRATS, J. *Innovación social: ¿Más mercado o más sociedad?* Barcelona, 2015.
http://www.academia.edu/14880566/Innovaci%C3%B3n_social_m%C3%A1s_sociedad_o_m%C3%A1s_mercado

⁶ MARTÍNEZ, R.; SUBIRATS, J. *Innovación social: ¿Más mercado o más sociedad?* Barcelona, 2015.

03.2.7. Responsabilitat Social Corporativa

La Responsabilitat Social Corporativa (RSC) és un fenomen que centra la seva proposta de mitigació dels impactes negatius del funcionament econòmic en aquestes premisses:

- **Existeixen dilemes ètics inherents a tota decisió de caràcter econòmic, així com conflictes d'interès derivats d'aquests dilemes.**
- **Cal que les empreses i organitzacions incorporin els impactes de la seva activitat a la presa de decisions, internalitzant les "externalitats negatives" en el seu funcionament empresarial. L'objectiu de fons és maximitzar la contribució de les organitzacions al desenvolupament sostenible.**
- **És convenient que aquest procés d'internalització es faci tenint en compte els grups d'interès. Això vol dir que una organització no solament ha de rendir comptes als seus accionistes (*shareholders*), sinó també als seus grups d'interès (*stakeholders*), entenent com a grup d'interès tota aquella persona o grup de persones que afecten o es veuen afectats per l'activitat de l'organització.**
- **També és clau la transparència com a factor transversal a tot l'anterior.**

La RSC té un extens recorregut d'implementació pràctica; existeix una gran diversitat d'eines de gestió i procediments dedicats a mesurar i acompanyar la RSC, així com també molt desenvolupament teòric.

Per saber-ne més

Organitzacions

- Portal Diariorresponsable: <http://diariorresponsable.com>
- Portal CompromisoRSE: <http://www.compromisorse.com>
- Portal Àgora RSC: <http://www.agorarsc.org>
- Observatorio de la RSC: <http://observatoriorsc.org>

Algunes de les organitzacions més qüestionades des de la societat civil:

- Forética: <http://www.foretica.org>
  - Portal Corresponsables: <http://www.corresponsables.com>
-

Publicacions

- Agencia vasca de la innovación. *RSE y competitividad en Euskadi. Una aproximación desde la Innovación Social*. Zamudio, 2011.
- MORATA F., et al. *La responsabilidad social de la empresa a debate: lecciones de la crisis*. Barcelona: Institut Universitari d'Estudis Europeus, 2010.
<http://www.fundacionseres.org/Lists/Informes/Attachments/369/130214%20La%20Responsabilidad%20Social%20de%20la%20Empresa%20a%20debate%20lecciones%20de%20la%20crisis.PDF>
- RODRÍGUEZ FERNÁNDEZ, J. M. *Responsabilidad social corporativa y análisis económico: práctica frente a teoría*. A Revista Economiaz, núm. 65.

04. Anàlisi d'abast, relacions i propostes de treball conjunt

04.1. REFLEXIONS TRANSVERSALS

Idea 1

Fer visibles les cares ocultes de l'economia

Una primera característica que hem trobat analitzant els diferents moviments i fenòmens, és l'èmfasi que posen molts d'**ampliar la visió d'allò que entra dins el reialme de l'economia**: fer visible les cares ocultes del sistema econòmic. La primera cara oculta a fer visible és la dels sistemes naturals a la base de l'economia, i considerar-los internalitzant els costos ambientals. A més dels sistemes naturals, trobem dues cares ocultes més: l'esfera domèstica o familiar i l'esfera comunitària. La primera fa referència en gran mesura al conjunt d'activitats i pràctiques fetes des de l'àmbit domèstic que tenen com a finalitat la cura de les persones al llarg del cycle vital, i que històricament s'han regit per relacions de gratuïtat i reciprocitat⁷. D'altra banda, l'esfera comunitària es refereix al conjunt de necessitats que són satisfetes des de i a partir de la pertinença a una comunitat. Un quart element ocult que diferents moviments i fenòmens s'esforcen a fer visible té a veure amb el canvi de finalitats o prioritats del model econòmic. Això significa entendre l'estructura i funcionament del sistema econòmic com a conseqüència d'un diàleg social entorn de les necessitats col·lectives a les quals s'hauria d'enfocar el model productiu. Per tant, el canvi de les prioritats del sistema econòmic té molt a veure –o és directament dependent– amb la **qualitat democràtica** de la societat; la participació, l'apoderament col·lectiu i el debat públic serien, doncs, per la quarta cara oculta de l'economia, que n'hauria de definir l'eix de rotació.

Idea 2

Anar amb compte amb les barreres socioeconòmiques i culturals

Hem identificat dos tipus de barreres. Per una banda, hi ha les de caràcter socioeconòmic: des d'alguns moviments i fenòmens hi ha la percepció que els lideratges i la mobilització es donen des de persones amb perfils socioeconòmics mitjà i alt. La capacitat dels diferents moviments d'involucrar i **donar resposta a les capes més empobrides** de la població és molt limitada. L'altra barrera és de caràcter sociocultural (que es relaciona, fins a cert punt, amb els salts generacionals), i té a veure amb la cultura participativa i d'exercici de l'autoritat, les lògiques d'organització i de treball, les lògiques i codis relacionals i afectius, i l'accés i ús de les **noves tecnologies**, entre d'altres.

---

⁷ Vegeu les fitxes d'Economies Feministes i d'Economia de les Cures per aprofundir en la definició.

Idea 3

La competència per ser paraigua o espai aglutinador

Es dona la paradoxa que **molts moviments diuen que engloben** o contenen els altres a dins del seu paraigua. En un context en què tots aquests moviments i fenòmens –sumats– tenen una presència social minoritària, la multiplicitat de banderes i d'impactes comunicatius pot generar confusió sobre els grans públics compartits. D'aquí deriva una reflexió sobre el reconeixement mutu de les aportacions i presència dels altres moviments i fenòmens, així com de les especificitats o singularitats de cada un que poden contribuir a construir un relat comú i a complementar la resta.

Idea 4

Aproximacions teòriques de dalt a baix i fronteres de rebuig i assimilació

Hem identificat dos tipus de dinàmiques d'aproximació de dalt a baix. La primera té a veure amb propostes que neixen fora de Catalunya, des de la teoria i amb un caràcter marcadament personalista, que, pel seu caràcter innovador, tenen un fort ressò mediàtic. Aquest tipus d'aterrament pot generar resistències i dificultats per connectar amb el teixit social i activista preexistent, que expressa un **cert rebuig pel caràcter “messiànic”** d'aquests nous moviments. Val a dir, però, que aquest caràcter personalista també té la capacitat de captivar i arribar a públics que des d'altres moviments no s'arriba.

La segona té més a veure amb propostes que arriben des de les Nacions Unides o la Unió Europea i que són abraçades de manera desigual –i amb interpretacions diverses– per una amalgama heterogènia d'empreses, administracions i organitzacions de la societat civil. El que passa en aquest cas és que, dins d'un mateix concepte o fenomen, es troben en disputa diferents visions o projectes sociopolítics. També veiem que es pot produir un **rebuig i deslegitimació d'aquests fenòmens** per part del teixit social. En aquest cas, es donaria que, des dels moviments socials, hi ha la percepció que el concepte està essent assimilat i instrumentalitzat per part de grans empreses i institucions. Per tot plegat, valorem que per aconseguir una bona acollida i persistència, és molt recomanable que, de qualsevol proposta de canvi de gran magnitud, hi hagi una apropiació, **resignificació i legitimació col·lectiva**.

04.2. ANÀLISI COMPARATIVA

Un cop detallades aquestes idees transversals, hem començat a desplegar l'anàlisi comparativa a partir de quatre grans blocs:

1. La presència social a Barcelona

Pel que fa als set moviments estudiats, veiem que tenen una presència social desigual. **L'Economia Social** és el moviment amb més presència social, ja que té una exposició mediàtica continuada, amb espais de referència clarament definits, una base social que s'hi identifica a través de l'afiliació a les diferents organitzacions representatives i presència institucional a tots els nivells. La seguiria **l'Economia Col·laborativa**, per la presència mediàtica continuada, el gran nombre d'empreses i usuaris que engloba i el debat públic existent sobre el reconeixement institucional. En tercer lloc ve **l'Economia Social i Solidària**, que a Catalunya és especialment rellevant, i que té una presència mediàtica especialment important per la Fira d'Economia Solidària; a més, compta amb espais de representació consolidats, una base social que s'identifica clarament mitjançant l'afiliació i una creixent penetració institucional. Finalment, vindrien l'Economia del Bé Comú, el Decreixement i les Economies Feministes, tots amb escassa base social i penetració institucional, i amb espais de referència en construcció.

Pel que fa als fenòmens, **l'Emprenedoria Social i la Responsabilitat Social Corporativa serien els dos amb més presència**. Aquesta té a veure, en part, amb la capacitat del marc econòmic dominant d'assimilar els conceptes i adaptar-nos a la dinàmica de funcionament purament mercantil. En una situació similar es trobaria la Innovació Social. El seguiria el Consum Responsable, un fenomen que té un llarg recorregut històric i que, per si sol, també té una presència social. Després trobaríem l'Economia Circular, molt nou i que tot just està aterrant a Catalunya, però compta amb l'aval de la Unió Europea i una "neutralitat" ideològica. Finalment, trobem **l'Economia de les Cures i les Economies Comunitàries**, que tenen escassa presència mediàtica, no tenen organitzacions representatives i una molt limitada –però creixent– penetració institucional. Aquests casos, però, plantegen una paradoxa: la seva visibilitat pública no es correspon amb la gran quantitat de pràctiques comunitàries i de cura en funcionament en la societat. De fet, com expliquem en la fitxa de l'Economia de les Cures, aquestes pràctiques representen una part més important en l'ús del temps que no el treball remunerat⁸.

---

⁸ Cristina Carrasco fa un bon repàs de l'evolució d'aquests debats a l'article *El cuidado como eje vertebrador de la nueva economía*. A Cuadernos de Relaciones Laborales, vol. 31, núm.1 (2013) pàg. 39-56. <https://revistas.ucm.es/index.php/CRLA/article/viewFile/41627/39688>

2. La proximitat de relacions entre moviments

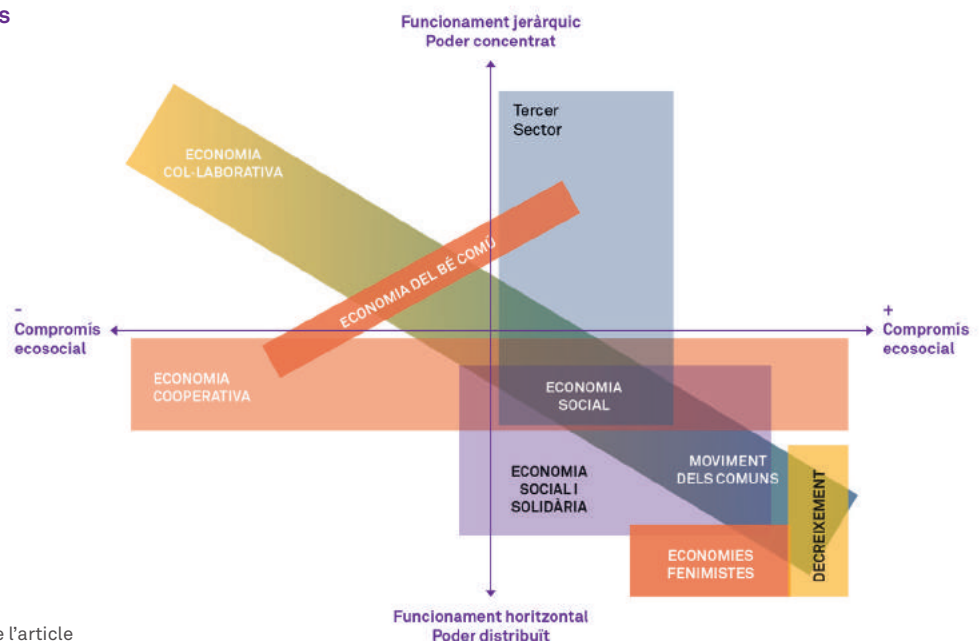
El principal resultat d'aquest punt és a l'annex: la **matriu de relacions entre moviments**. Per resumir, si analitzem primer els moviments, veiem que els dos més grans –l'economia social i l'economia col·laborativa– no tenen relació entre si. De tota manera, existeix un paral·lelisme important entre els dos: cadascú té el seu moviment “germà petit” més polititzat: podríem afirmar que l'economia social i solidària és a l'economia social, el que el Moviment dels Comuns és a l'Economia Col·laborativa. Al seu temps, els dos “germans polititzats” sí que es relacionen entre si, i també amb el Decreixement i l'Economia Feminista. Finalment, l'Economia del Bé Comú, de moment, té una certa relació tant amb l'Economia Col·laborativa com amb l'Economia Social, però pràcticament res amb la resta.

Pel que fa als fenòmens, el **marc dominant** i les seves principals institucions han abraçat i fet una **interpretació pròpia de la majoria d'ells en base als seus interessos**. Així, la lectura dominant de la RSC, l'Emprenedoria Social, la Innovació Social, l'Economia Circular i, fins i tot, el Consum Responsable, se situa al centre i abastant la major part d'aquests fenòmens, deixant les interpretacions més transformadores a la perifèria del sistema. Els únics dos fenòmens que queden fora d'aquesta assimilació són les Economies Comunitàries i l'Economia de les Cures.

3. La distància respecte el marc dominant

Un tercer aspecte sobre el que hem fet un marc comparatiu –i vinculat amb el que comentàvem dels processos d'assimilació– té a veure amb el grau d'assimilació (o proximitat) de les propostes de cada moviment respecte els valors i formes de funcionament del marc dominant. Mostrem el resultat al **diagrama 1**. Aquesta creiem que és, sense dubte, una de les principals aportacions a l'hora de **concebre conjuntament aquest ecosistema d'economies transformadores**.

Diagrama 1
Posició respecte els valors i formes organitzatives del marc dominant

Font: elaboració pròpia a partir de l'article d'Álvaro Porro, http://www.eldiario.es/catalunyaplural/opinions/AltresEconomies_6_493860645.html

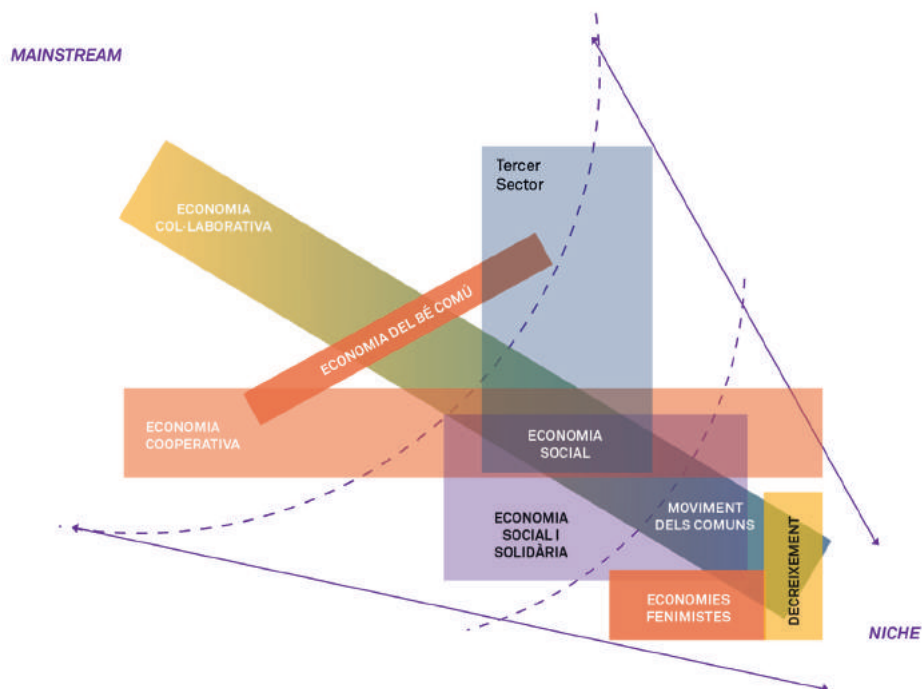
Per tal d'organitzar l'anàlisi, hem definit dos eixos cartesianes que divideixen en quatre quadrants la gràfica. L'eix vertical té a veure amb les **formes organitzatives** i de gestió i distribució del poder; on la posició superior representa les formes més jeràrquiques i amb major concentració de la propietat i la presa de decisions, i la inferior les formes més horitzontals, cooperatives i amb major distribució en la presa de decisions i la propietat. A l'eix horitzontal representem el **grau d'impacte social i ambiental** del funcionament de les organitzacions i iniciatives, on al límit esquerre s'hi situen les pràctiques que prioritzen menys la internalització dels impactes socials i ambientals de la seva activitat, i al dret les més compromeses amb aquesta internalització.

4. La distància respecte capes majoritàries de població

Donant continuïtat al marc creat en el punt anterior, hem identificat que l'altra cara de la moneda és la distància respecte a les capes majoritàries de població. És a dir, la mateixa posició relativa que tenen els diferents moviments respecte el marc i les estructures dominants, la tenen respecte a la major part de la població. Aquesta perspectiva, posa sobre la taula la tensió contínua entre el risc d'assimilació per part del model majoritari, i les oportunitats que es generen –jugant a les fronteres d'assimilació– per arribar a la majoria de la població. Al **diagrama 2** hem intentat il·lustrar aquestes idees, dibuixant el que en anglès es coneix com la dinàmica de *mainstreaming* o *from niche to mainstream* (de nínxol a corrent principal). És a dir, l'**escala d'ascensió i difusió de les propostes alternatives en l'estructura socioeconòmica i cultural dominant**.

Diagrama 2

Situació relativa dels diferents moviments en el procés de nínxol a corrent principal

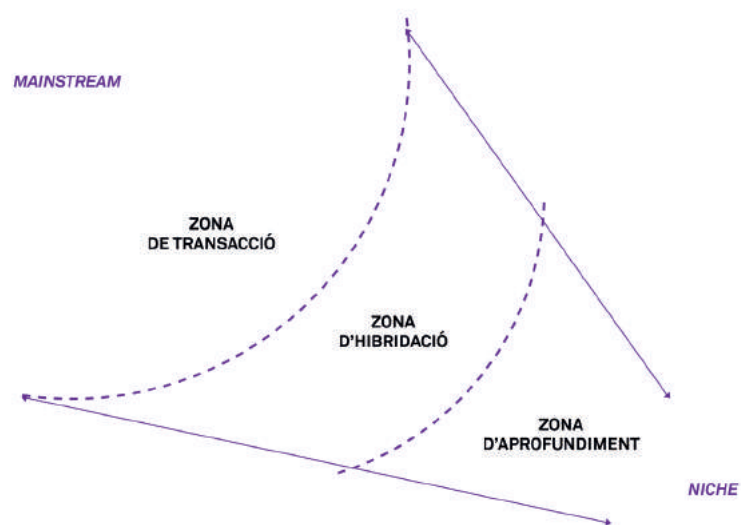
Font: elaboració pròpia.

04.3. PROPOSTES DE TREBALL CONJUNT

Abans d'entrar a allò concret, hem vist la necessitat de destacar algunes reflexions en relació a les confluències. La primera té a veure amb la importància que els moviments tinguin una base social clara que s'hi identifiqui, i que vagi creixent en el temps. La segona, es relaciona amb l'**efecte acomodatament** que es pot generar en moviments que assoleixen un cert nivell de penetració institucional i de presència pública (i el paper que poden jugar els nous moviments com a "aire fresc" per a complementar-se i actualitzar relats i propostes). Parlant dels nous moviments, sorgeix la reflexió sobre la importància de tenir present tot el que ja s'estava fent i **evitar "reinventar la roda"**. Finalment, es parla de canviar l'aspiració de "ser paraigua de moviments" per la "**consciència de xarxa**": que cada moviment sigui conscient de quina és la seva posició respecte als altres, de quines són les seves potencialitats i flaqueses, i que tingui la obertura per actuar conjuntament amb els altres moviments en base a objectius molt concrets.

A partir d'aquí, hem desenvolupat la **taula de propostes** de treball conjunt, organitzades per les tres zones d'impacte, i que obren moltes possibilitats de col·laboració per tal de retroalimentar-se positivament en l'ascensió cap al corrent principal.

Diagrama 3
Zones d'impacte a l'escala d'assoliment de la corrent principal

Zona d'aprofundiment

És on es mouen els moviments més allunyats del marc dominant, amb relats més ambiciosos i desafiants. Podem considerar-lo l'espai on experimentar i aprofundir en iniciatives i relats més "purs". Permet el desplegament d'innovacions socials de base molt diverses, i que, si quallen, poden pujar a l'escala d'assoliment de la corrent principal de la mà de moviments i fenòmens més madurs quant a recursos de professionalització i presència institucional.

Zona d'hibridació

Aquest és l'espai de maduració, consolidació i hibridació de les propostes i relats de les economies transformadores. En aquesta zona, hi situem experiències menys experimentals, més consolidades des d'un punt de vista organitzatiu, i amb un abast major. Des d'un punt de vista de moviments, els que se situen aquí són baules o corretges de transmissió entre els espais més militants –de la zona d'aprofundiment– i els més utilitaristes –de la zona de transacció. Generalment, també seria aquí on els moviments s'hibriden i intercanvien.

Zona de transacció

Aquesta és la zona més propera a la corrent principal, i, per tant, més propera a tanta les fronteres d'assimilació com a la major part de la població. En diem transacció perquè, com dèiem més amunt, situar-se aquí obliga a afrontar contradiccions entre el relat i les possibilitats reals d'acció. És la zona amb potencials riscos –de pèrdua de legitimitat i assimilació– i recompenses –major impacte sobre les estructures– més elevades.

04.4. EXPERIÈNCIES I CASOS D'ESTUDI

En aquest últim bloc de l'anàlisi, hem desenvolupat una taula ([veure annex pàg. 35](#)) on es mostren casos d'estudi rellevants per a cada un dels moviments i fenòmens. En el cas d'aquests últims, també hem nomenat casos que responen a les diferents interpretacions que puguin tenir els respectius fenòmens.

A la taula també s'hi exposen algunes experiències o projectes que tenen múltiples marcs de referència, és a dir, que s'identifiquen amb diferents moviments. És el que hem anomenat experiències híbrides.

05. Conclusions

Conclusió 1

La diferenciació entre moviment i fenomen

A l'hora d'abordar l'anàlisi hem fet la distinció entre els moviments, per un costat, i els fenòmens per l'altre. Els moviments els hem caracteritzat pel fet de tenir una certa base social organitzada a partir d'un projecte sociopolític comú i amb una clara intencionalitat d'incidència en l'esfera política (agenda pública, mitjans de comunicació i institucions). En canvi, hem considerat que un fenomen no té necessàriament una base social organitzada d'acord amb un projecte comú, sinó que més aviat es tracta de nous conceptes des dels quals llegir i interpretar determinades pràctiques socioeconòmiques. Creiem que aquesta diferenciació és una primera aportació important de l'estudi, especialment per modular les expectatives sobre cada tipus de proposta socioeconòmica; no es pot esperar el mateix d'un moviment que d'un fenomen.

Conclusió 2

Les cares ocultes com a peça clau del relat comú

Dels diferents moviments i fenòmens se'n desprèn, en diferents graus o mesures, la necessitat d'ampliar la visió d'allò que entra dins el reialme de l'economia: fer visible les cares ocultes del sistema econòmic. Així, més enllà de l'economia mercantil i de la pública, s'insisteix en fer visibles els sistemes naturals com a base de l'economia; l'esfera domèstica o familiar i el conjunt d'activitats i pràctiques de cura que s'hi despleguen; i l'esfera comunitària amb el conjunt de necessitats que són satisfetes des de i a partir de la pertinença a una comunitat.

Un quart element ocult que diferents moviments i fenòmens s'esforcen a fer visible té a veure amb el canvi de finalitats o prioritats del model econòmic, i la seva relació amb la qualitat democràtica de la societat entesa com la participació, l'apoderament col·lectiu i el debat públic en relació als objectius del funcionament econòmic.

Conclusió 3

La necessitat de trencar barreres socioeconòmiques i culturals

A més de tenir elements comuns en el relat, també existeixen unes limitacions i reptes compartits a tenir presents. Un dels principals reptes té a veure amb la capacitat d'aquests moviments d'arribar a determinades capes de la població. A l'estudi hem detectat barreres de dos tipus: les de caràcter socioeconòmic (les dificultats dels diferents moviments d'involucrar i donar respostes a les capes més empobrides de la població), i les de caràcter sociocultural (relacionades amb les diferents les lògiques i codis relacionals, afectius, de participació, etc.).

Conclusió 4

La presència social: desigual, visible i invisible

De l'anàlisi de les diferents propostes, se'n extreuen uns graus de penetració socials diferents. Destaquen, per part dels moviments, l'economia social, l'economia col·laborativa i l'economia social i solidària. Per part dels fenòmens, l'emprenedoria social i la responsabilitat social corporativa serien els de major visibilitat, però això no significa major presència social: l'economia de les cures, és, sense dubte, el fenomen més present a la societat barcelonina. En tot cas, el que succeeix és que és una economia invisible i amb una important manca de reconeixement públic.

Conclusió 5

Ni re-inventar la roda, ni acomodar-se

En determinades circumstàncies, les idees o conceptes teòrics (i amb un cert caràcter de "solució total") poden trobar resistències a l'hora de penetrar en els teixits social i local. L'anàlisi ens diu que els moviments amb una base social clara que s'hi identifica i que va creixent, tenen més probabilitats de persistir en el temps. També existeix el risc, per part de nous moviments, de tenir poc present tot el que ja s'està fent al territori i de generar una mena d'efecte de "reinventar la roda".

D'altra banda, i en un sentit contrari, pot donar-se que la persistència en el temps d'un moviment pot generar un efecte acomodament (arribant a un cert nivell de penetració institucional i de presència pública, es dilueixi la vessant mobilitzadora). Aquesta situació també pot generar resistències al canvi –en forma de rebuig o confrontació– a moviments nous que revitalitzen determinats debats, que qüestionen l'acomodament. Vista com a oportunitat, aquesta dinàmica pot servir per complementar-se i actualitzar relats i propostes.

Conclusió 6

Les fitxes i la matriu de relacions com a eines de treball vives

Les catorze fitxes fetes; set de moviments i set de fenòmens, són, per si soles, un material interessant amb el que fer pedagogia i generar enteniment sobre les diferents peces de l'ecosistema d'altres economies. Aquestes fitxes permeten entendre les idees clau, la presència social, el recorregut històric, les potencialitats i limitacions i les relacions entre els diferents corrents.

La matriu de relacions entre moviments i fenòmens és una eina de treball que pot complir funcions rellevants de cara a potenciar l'impacte de les altres economies. En concret, permet identificar proximitats i llunyanies entre les diferents propostes, així com els debats que bloquegen les relacions. També permet identificar on es generen duplicitats en l'acció d'incidència i organitzativa, així com àmbits de treball amb potencial recorregut i especialment adients per afavorir la confluència.

Conclusió 7

La proximitat i la llunyania del marc dominant: arma de doble tall

Els diagrames 5, 6 i 7 són aportacions rellevants d'aquest estudi. En aquests diagrames s'ordenen els diferents moviments en relació als dos eixos, les formes organitzatives i de gestió i distribució del poder; i el grau d'impacte social i ambiental del funcionament de les organitzacions i iniciatives. Aquesta ordenació permet fer dues lectures complementàries a partir de la llunyania i proximitat dels diferents moviments en relació al marc dominant o mainstream. La primera té a veure amb el grau d'assimilació (o proximitat) de les propostes de cada moviment respecte els valors i formes de funcionament del marc dominant. La segona té a veure amb és la distància respecte a capes majoritàries de població. És a dir, la mateixa posició relativa que tenen els diferents moviments respecte el marc i les estructures dominants, la tenen respecte a la major part de la població. Aquesta perspectiva, posa sobre la taula la tensió contínua entre el risc d'assimilació per part del model majoritari, i les oportunitats que es generen –jugant a les fronteres d'assimilació– per arribar a la majoria de la població. Fruït d'aquesta consciència, es pot obtenir un millor enteniment sobre els rols i avantatges posicionals de cada moviment en el procés de transformació o destitució del marc dominant.

Conclusió 8

De la competència per englobar a la “consciència de xarxa”

Es dona la paradoxa (compartida entre diferents moviments) que molts diuen que engloben o contenen els altres a dins del seu paraigua, donant-se una certa competència per seduir al públic àvid d'alternatives. Aquesta competència és, segurament, una de les principals debilitats de l'ecosistema d'economies transformadores. Difícilment tot allò que es consideri economia transformadora pugui estar sota un mateix paraigua o bandera. Algunes idees recollides remarquen que és sa que no tot tingui el mateix nom ni estigui sota una mateix paraigua. Es parla de la conveniència de tenir “consciència de xarxa”, és a dir, que cada moviment sigui conscient de quina és la seva posició relativa respecte dels altres, de quines són les seves potencialitats i flaqueses, i que tingui l'obertura per actuar conjuntament amb els altres moviments d'acord amb objectius molt concrets.

Conclusió 9

Marc de treball per a l'acció realista i efectiva

A partir d'aquest anàlisi, hem dibuixat tres zones on situar els diferents moviments en relació a aquest procés de transformació o destitució del marc dominant: la zona d'aprofundiment, la d'hibridació i la de transacció. Cada una d'aquestes zones té unes característiques determinades en relació a la seva capacitat d'incidència. Aquest enfocament, juntament amb la matriu de relacions entre moviments i els diferents graus de presència social, estableix un marc estratègic i d'acció sòlid des del que plantejar propostes efectives, realistes i prioritàries.

En començar aquest estudi ens plantejàvem un objectiu general: crear un marc comú des del qual llegir l'ecosistema d'economies transformadores de la ciutat. Tot això per arribar al punt en què poguéssim generar un marc d'acció conjunta –o, com a mínim, coordinada– per tal de multiplicar la potència de transformació d'aquestes propostes. Aquests objectius han estat, en gran mesura, assolits.

A partir d'aquí, les possibilitats de treball són moltes i molt diverses. A més, aquestes possibilitats és multipliquen fruit de les finestres d'oportunitat generades pel marc institucional favorable. El gran repte és passar de la marginalitat a la primera plana dins del mosaic complex que és l'economia de la ciutat, un camí que segurament posarà a prova la maduresa de les diferents propostes, però que s'ha de recórrer, sense dubte, per aconseguir una economia més justa, democràtica i sostenible.

ANNEX: Matriu de relacions entre Moviments i Fenòmens

RELACIONS ENTRE MOVIMENTS

	Decreixement	Economia Col·laborativa	Economia del Bé Comú	Moviment dels Comuns	Economies Feministes	Economia Social	Economia Social i Solidària
Decreixement	No hi ha vinculació.	No hi ha vinculació.	No hi ha vinculació.	Al llibre "Decreixement, vocabulari per una nova era" s'han introduït els conceptes <i>Procomú</i> i <i>Procomú digital</i> . En aquests articles es proposa agafar la crítica al creixement com a marc de referència (què fer?) i els <i>Comuns</i> com a forma pràctica d'estructurar les relacions dins d'aquest marc (el com).	Hi ha una vinculació més aviat discursiva, és a dir, el Decreixement les introdueix en el seu relat. Algunes persones referents de l'ecofeminisme fan un relat comú entre les EF i el Decreixement.	No hi ha vinculació.	No s'han establert punts formals de col·laboració (si algunes activitats conjuntes puntuals). El moviment pel Decreixement identifica les iniciatives d'ESS com a pràctiques pròpies.
Economia Col·laborativa		Hi ha vinculació tant a nivell local com internacional, organitzant esdeveniments conjunts, invitació als esdeveniments propis, etc.	L'Economia dels Comuns fa una lectura de l'EC en clau transformadora i clarament diferenciada del relat neoliberal. Està representat per espais com <i>Ou/share</i> i <i>P2P Value</i> , que adjectiva l'EC amb idees com la construcció de procomú o la cooperativització de les plataformes tecnològiques.	No hi ha vinculació. Hi ha alguns debats ideològics de fons relacionats amb el risc de mercantilització de les relacions de reciprocitat i de cura a través del consum col·laboratiu.	No hi ha vinculació. Hi ha debats ideològics de fons en relació a la legislació i la protecció de les persones treballadores de l'EC.	No hi ha vinculació.	No s'han establert punts formals de col·laboració (si algunes activitats conjuntes puntuals). Hi ha debats ideològics de fons en relació als criteris de funcionament intern de les empreses d'economia col·laborativa.
Economia del Bé Comú			Algunes veus del moviment dels Comuns tenen una visió crítica amb l'EBC. Els dos arguments més destacats són que el model de l'EBC no s'acaba de desvincular de la lògica liberal dels mercats autò-regulats, i que parteix d'un plantejament de dalt a baix en base a un model tancat.	No hi ha vinculació.	No hi ha vinculació.	No hi ha vinculació.	No s'han establert punts formals de col·laboració (si algunes activitats conjuntes puntuals). Hi ha debats ideològics de fons en relació als balanços d'avaluació de criteris i la base social que interpel·la cada moviment.
Moviment dels Comuns				Hi ha una certa hibridació de discursos, són especialment rellevants les aportacions de Silvia Federici, i la lectura que fa de les tasques de cura com a béns comuns essencials per a la reproducció social	No hi ha vinculació.	No hi ha vinculació.	No s'han establert punts formals de col·laboració (si algunes activitats conjuntes puntuals). Cada moviment considera que un està dins de l'altre, és a dir, des de l'ESS es considera la gestió dels béns comuns com a pràctiques d'ESS, i des del moviment dels Comuns es considera a les pràctiques d'ESS com a part dels comuns.
Economies Feministes					No s'han establert punts formals de col·laboració (si algunes activitats conjuntes puntuals).	No s'han establert punts formals de col·laboració (si algunes activitats conjuntes puntuals).	De tots els moviments, és el que té lligams més directes amb l'ESS. A la XES hi ha una comissió d'Economies Feministes, formada per persones de referència en aquest camp a nivell català. El tema de la última Fira d'Economia Solidària estava dedicat a la sostenibilitat de la vida, lema de les Economies Feministes. Hi ha alguns debats ideològics de fons relacionats amb la utilització de conceptes com <i>mercat social</i> i la marginació de l'economia de la reciprocitat i les cures en el relat de l'ESS.
Economia Social							Hi ha punts de col·laboració formals entre uns i altres (p.e. La Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya es socia de suport de la XES). Des de l'ES s'incloïa a la XES com a agent representatiu de l'Economia Social. A la pràctica, malgrat beure de referències històriques similars i compartir gran part de la base social, hi ha xocs de plantejament i una certa sensació de competència. Això no impedeix que hi hagi col·laboracions en projectes concrets, com la Fira d'Economia Solidària. Hi ha debats ideològics de fons en relació al debat entre formes jurídiqües i criteris de funcionament.
Economia Social i Solidària							

RELACIONS ENTRE FENÒMENS

	Consum Responsable	Economia Circular	Economies Comunitàries	Economia de les Cures	Emprenedoria Social	Innovació Social	Responsabilitat Social Corporativa
Consum Responsable		No hi ha relació.	Des de la recerca en economies comunitàries se les observa sovint com a formes col·lectives per a consumir de manera responsable, per això també s'han anomenat innovacions ciutadanes en consum o innovacions de base en consum sostenible. Moltes d'elles s'identifiquen com a formes de consumir responsablement, especialment els grups de consum agroecològic i els mercats d'intercanvi.	S'ha desenvolupat algunes reflexions sobre consum responsable com a una nova dona en l'àmbit domèstic.	No hi ha relació.	Hi ha una visió del consum responsable des de la innovació ciutadana en alternatives de consum, es correspon amb l'enfocament socio-ecològic de la innovació social.	Les diferents visions del consum responsable fan diferents lectures de la RSC. La visió individual de mercat del CR creu que la RSC és una de les principals eines a impulsar per a què els i les consumidors estiguin informades. Les visions de simplicitat i reducció i d'organització col·lectiva són molt crítiques amb la RSC com a eines de rentat d'imatge de les grans corporacions empresarials.
Economia Circular			No hi ha relació.	No hi ha relació.	La corrent d'emprenedoria verda, que pot ser interpretada des de totes les visions d'emprenedoria social, estableix molts ponts amb l'economia circular com a fenomen nou marc de pensament.	Des d'alguns àmbits es veu l'economia circular com una camp per explorar en innovació social.	No hi ha relació.
Economies Comunitàries			Des de la recerca en economies comunitàries s'inclouen com a pràctiques de cura moltes de les experiències existents, sobretot a aquelles més enfocades en tasques de cura pròpiament (p.e. grups de criança compartida), i més enllà perquè es basen en la reciprocitat i en pràctiques no monetàries ni mercantils.	Els espais d'emprenedoria social vinculats a la corrent latinoamericana (p.e. l'Estàter), incorporen les economies comunitàries com a casos d'emprenedoria social col·lectiva.	Hi ha una lectura de les economies comunitàries com a innovacions socials o innovacions col·lectives (enfocament socio-ecològic).	No hi ha relació.	No hi ha relació.
Economia de les Cures					No hi ha relació.	Hi ha projectes definits com innovació social que intervenen en l'àmbit de l'economia de les cures, com l'atenció a la gent gran o a la infància.	No hi ha relació.
Emprenedoria Social						La corrent d'innovació social econòmica o de gestió entén que no hi ha innovació social sense emprenedors/es socials. Aquest enfocament d'innovació social té una corresponsabilitat directa amb els enfocaments d'emprenedoria social anglosaxons.	Sí, hi ha un relat comú des de la visió d'emprenedoria social associada a les corrents anglosaxones i europees, sobretot amb el que té a veure amb introduir la dimensió social a les formes de fer empresa.
Innovació Social							Sí, hi ha un relat comú de la innovació social associada a la RSC des de l'enfocament econòmic o de gestió.
Responsabilitat Social Corporativa							

RELACIONS ENTRE MOVIMENTS I FENÒMENS

FENÒMENS

	Consum Responsable	Economia Circular	Economies Comunitàries	Economia de les Cures	Emprenedoria Social	Innovació Social	Responsabilitat Social Corporativa
MOVIMENTS							
Decreixement	L'activisme des de l'estil de vida ha estat una de les principals formes d'interpel·lar a la gent i de dur a terme el Decreixement. Es parla de termes com Simplicitat Voluntària o Frugalitat.	Des del Decreixement es pot interpretar en clau pròpia per tot el que posa sobre la taula en relació als límits ambientals. Però també es té recel com una nova conceptualització del Desenvolupament Sostenible que pot convertir-se en paper mullat.	El Decreixement les identifica i contempla com a pròpies. Les economies comunitàries amb un caràcter fortament activista van ser les que van acollir amb més força l'arribada del moviment del Decreixement a Catalunya. Avui però els referents d'aquestes experiències han canviat.	Hi ha una vinculació més aviat discursiva, és a dir, el Decreixement les introdueix en el seu relat. Al llibre es descriu el concepte "cures". Algunes persones referents de l'ecofeminisme fan un relat vinculant economia de les cures i el Decreixement.	No hi ha relació.	El projecte SINALECO (Social Innovations for Alternative Ecological Economies), impulsat per l'ICTA, es dedica a analitzar les innovacions socials relacionades amb el Decreixement.	No hi ha relació.
Economia Col·laborativa	L'Economia Col·laborativa, en el seu origen, feia referència només al Consum Col·laboratiu i interpel·lant a la població des d'una perspectiva de consum responsable i canvi en els estils de vida. Constitueix una visió pròpia del consum responsable.	Hi ha una lectura des de l'EC, el que es diu Economia Circular de Codi Obert. S'hi identifiquen sobretot aquelles experiències vinculades a l'univers de les impressores 3D i el moviment de Makers.	Majoritàriament l'EC identifica les economies comunitàries com a pròpies; les han conceptualitzat com sistemes locals cooperatius. Les economies comunitàries s'identifiquen poc amb l'EC.	No. Hi ha alguns debats ideològics de fons relacionats amb el risc de mercantilització de les relacions de reciprocitat i de cura a través del consum col·laboratiu.	Hi ha una certa auto-identificació de l'EC com a motor d'empenedoria social. No està clarament dibuixat en quina corrent només aquelles start-ups més vinculades a les plataformes tecnològiques d'EC.	Hi ha una certa auto-identificació de l'EC com a font d'innovació social. Parcialment. Es parla d'innovació social col·laborativa.	No hi ha relació.
Economia del Bé Comú	Inclouen el consum responsable com a peça indispensable per donar sentit al BBC, ja que actua com un etiquetatge per discriminar positivament les empreses que aporten al bé comú.	No hi ha relació.	No hi ha relació.	No hi ha relació.	Comparteixen els objectius de l'empenedoria social, però l'EBC no els considera els únics.	Els promotors de l'EBC la consideren una forma d'innovació social.	El moviment de l'EBC identifica les estratègies d'RSC com insuficients i proposa el BBC com un pas més enllà (RSC de segona generació). Des dels àmbits de la RSC identifiquen el BBC com una eina de RSC.
Moviment dels Comuns	Identifica com a pròpies només aquelles pràctiques de consum responsable col·lectives. Hi ha pràctiques de consum responsable tenen un cert grau d'autoidentificació amb la idea de comuns urbans.	Hi ha una lectura de l'EC des dels Comuns, el que es diu Economia Circular de Codi Obert. S'hi identifiquen sobretot aquelles vinculades a l'univers de les impressores 3D i el moviment de Makers.	El moviment dels Comuns identifica les economies comunitàries com a pròpies. Els casos d'estudi del projecte Comuns Urbans a Barcelona són pràcticament tots economies comunitàries. Aquestes iniciatives s'autodefineixen com a Comuns parcialment, sobretot aquelles experiències més vinculades a la gestió d'espai i equipament públic.	Aquelles pràctiques de cura gestionades des d'autoorganització comunitària són identificades com a Comuns. El grau d'auto-identificació de les pràctiques d'economia de les cures com a Comuns és molt divers. Hi ha una certa hibridació de discursos, són especialment rellevants les aportacions de Sílvia Federici, i la lectura que fa de les tasques de cura com a béns comuns essencials per a la reproducció social.	No hi ha massa relació; quan hi ha una identificació és des de la corrent llatinoamericana d'empenedoria social. Parlem d'aquella empenedoria vinculada a start-ups tecnològiques i en el marc de l'economia col·laborativa procomú.	Hi ha una lectura de la innovació social des de la visió dels Comuns (enfocament socio-ecològic).	No hi ha relació.

RELACIONS ENTRE MOVIMENTS I FENÒMENS

FENÒMENS

	Consum Responsable	Economia Circular	Economies Comunitàries	Economia de les Cures	Emprenedoria Social	Innovació Social	Responsabilitat Social Corporativa
MOVIMENTS							
Economies Feministes	S'han desenvolupat algunes reflexions sobre el biaix femení del consum responsable.	No hi ha relació.	Les Economies Feministes identifiquen les economies comunitàries com a pròpies per ser economia no monetitzada ni mercantil regida principalment per relacions de reciprocitat. En l'altre sentit, només s'identifiquen amb les Economies Feministes aquelles experiències més directament vinculades a les tasques de cura (p.e. grup de criança compartida).	Les EF identifiquen l'economia de les cures com un dels pilars sobre els que reconstruir el sistema socioeconòmic. Totes aquelles experiències que s'auto-definixen com a pràctiques de cura tenen un cert grau d'identificació amb les perspectives feministes.	Les Economies Feministes identifiquen una part de l'emprenedoria social com a pròpia; tot allò que té a veure amb les dones emprenedores. I en l'altre sentit, algunes veus de l'emprenedoria social a Catalunya incorporen les perspectives feministes.	No hi ha relació.	No hi ha relació.
Economia Social	No hi ha relació.	No hi ha relació.	Només a aquelles que entren dins de les definicions formals (jurídiques) a les que es circumscriu l'Economia Social.	Una part de la base social del Tercer Sector i les cooperatives d'iniciativa social es dediquen al sector de les cures de manera professional i remunerada.	LES és el moviment de referència de la corrent europea d'emprenedoria social.	Hi ha una corrent d'innovació social interpretada des de part de l'ES, sobretot des del Tercer Sector social amb el suport d'ESADE i la Fundació BBVA i La Caixa, entre d'altres (més informació a la fitxa d'innovació social).	Hi ha una corrent de la RSC interpretada des de l'ES, l'impuls del segell RScoop ha estat la manera de posar en valor la responsabilitat social implícita de les organitzacions d'ES.
Economia Social i Solidària	Des de l'ESS s'entén el consum responsable com un dels principals eixos de canvi de l'economia, juntament amb la producció cooperativa, les finances ètiques i la comercialització justa.	No hi ha relació.	L'ESS identifica les economies comunitàries com a pràctiques d'ESS, tot i que ocupen un paper secundari en relació a les pràctiques professionalitzades. L'ESS és un dels marcs en què més s'identifiquen les EC. Dos exemples: la xarxa de monedes socials de Catalunya i la xarxa d'espais de gestió comunitària dins de la XES.	Arran de la confluència entre ESS i Economies Feministes s'ha anat integrant l'economia de les cures dins del relat de l'ESS (la última edició de la Fira d'Economia Solidària estava dedicada a La Sostenibilitat de la Vida).	L'ESS és el moviment de referència de la corrent llatinoamericana d'emprenedoria social. Hi ha una visió crítica de la visió d'emprenedoria social anglosaxona.	Hi ha una corrent de la innovació social interpretada des de l'ESS (enfocament socio-ecològic).	Hi ha una visió crítica de la RSC utilitzada per a fer rentat d'imatge per a grans empreses.

